

POLITICAL PROBLEMS OF NATIONAL SECURITY

DOI: 10.46340/eppd.2022.9.4.3

Irina Saienko, PhD in Political Science

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5623-1022>

Odesa Military Academy, Ukraine

SEPARATIST SENTIMENTS AS A GLOBAL TREND OF OUR TIME AND THE MAIN THREAT TO NATIONAL SECURITY DURING RUSSIA'S MILITARY INVASION OF UKRAINE

Ірина Саєнко, к. політ. н.

Військова академія, м. Одеса, Україна

СЕПАРАТИСТСЬКІ НАСТРОЇ ЯК СВІТОВА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОСТІ ТА ОСНОВНА ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ РФ ДО УКРАЇНИ

The article analyzes separatism, which at the present stage of development of the world community is becoming one of the main threats to the stability of the system of international relations and generates numerous active and "frozen" conflicts, as well as creates tension in many regions of the world, in particular, on the territory of the former USSR. The circumstances that contributed to this were the result of a rather long-term action of external and internal factors aimed at creating obstacles to the formation of a single humanitarian space of Ukraine, the development of national Ukrainian culture, the expansion of the functioning of the state language, the final break with the Soviet past. The purpose of this article is to analyze the structure of threats and trends in the development of separatist movements in the world, Europe and Ukraine and their impact on the national security of the state. It has been proven that terrorism in modern Ukraine is defined as terrorist separatism because of its purpose, features and duration in time. The reasons and features of terrorist separatism in Ukraine are clarified. The peculiarities of the use of powerful information technologies, in particular, the technologies of information warfare as one of the features of terrorist separatism, are emphasized. The role of Russian propaganda in the growth of separatist moods in Ukraine is outlined. Among the negative consequences of separatism in Ukraine, the following are mentioned: violation of the functioning mechanism of the political system, the fall in the legitimacy of the central government, and the crisis of national politics. Separatism, creating a threat to state sovereignty, undermines territorial integrity, violates the principles of geopolitical security of the state, reduces its international prestige, etc.

Keywords: separatism, separatist sentiments, terrorist separatism, political instability, social mutualism, national security.

За рахунок глибоких змін у світогляді значної частини населення певних регіонів стала можливою активізація сепаратистських рухів в Україні у 2014 році, які виявилися у посиленні антиукраїнських настроїв, агресивному неприйнятті європейського вектору розвитку держави, зміні національної самоідентифікації та загостренні загрози національній безпеці, особливо зараз, під час воєнного вторгнення РФ до України.

Протягом останніх років місцеві проросійські сили відповідних регіонів успішно протистояли поширенню українського гуманітарного простору на своїх територіях та підтримували

функціонування специфічних культурних і символічних просторів з метою формування специфічного світогляду, цінностей та ідентичності місцевого населення. Центральні органи влади на практиці мали дуже незначний вплив на культурно-освітні сфери у цих регіонах. З іншого боку, місцеві проросійські сили успішно реалізували свою стратегію, спрямовану на збереження радянських символів та топоніміки, поширення російської історіографії та поглиблення міжрегіональних протиріч.

Можемо згадати про вільне функціонування філіалів деяких російських університетів та наукових інституцій у Криму, організацію заходів, спрямованих на зміцнення стереотипів та цінностей місцевого проросійського світогляду, зокрема, фестивалів («Великий російський світ» або святкування 400-річчя королівського дому Романових у Криму), а також пам'ятних подій, на яких активно використовувалась радянська та імперіалістична символіка.

Якщо проаналізувати прояви та особливості сепаратизму, який дорівнює тероризму в сучасній Україні, то, насамперед, слід констатувати, по-перше, його «новодержавний» характер, що пов'язано із утворенням, так званих, Донецької народної республіки (ДНР) і Луганської народної республіки (ЛНР). По-друге, сьогодні ми маємо справу не з одноразовим політичним актом, або замахом, згідно визначень цього поняття, а із системним, пролонгованим характером його прояву. Це тривалий процес, який розпочався з анексії Криму, й продовжується сьогодні. Міжнародне право вбачає в терористах звичайних злочинців без політичного підтексту. Тобто, якщо був скоєний теракт, де загинули люди, то терористів судитимуть за вбивство людей. З точки зору політології, терористи розглядаються, як маргінали, які прагнуть вплинути на політичні процеси. ДНР та ЛНР вже не підпадають під категорію маргіналів, адже їм вдалось встановити контроль над певною частиною території Донбасу. Українська влада ці території визнала, як окуповані, проте на офіційному міжнародному рівні ДНР та ЛНР не визнані як терористичні організації¹.

По-третє, сьогодні усе частіше вживається слово «війна», яка стала фактично реальністю й до якої поступово усе більше зникає й наша суспільна свідомість. Однак, офіційно вищим українським керівництвом війна не оголошується. З іншого боку, загально прийнято, що дії, вчинені під час війни, не кваліфікуються як терористичні.

Отже, існує низка протиріч як теоретичного, так і практичного характеру, точніше, сумна існуюча практика проявів сепаратизму й тероризму, що ставить нові запитання перед теорією щодо розуміння цих понять.

Питання впливу гуманітарних чинників на національну безпеку України ставали предметом наукового інтересу багатьох дослідників. Зокрема, цій проблематиці присвячені роботи В. Богуша, П. Гай-Нижики, В. Горбуліна, С. Здіорука, С. Зубченка та інших.

Західні дослідники розглядають сепаратизм переважно в контексті модернізації та глобалізації суспільства (Р. Бербах, У. Робінсон, У. Бек, Дж. Келлас та ін.), досліджують взаємозв'язок націоналізму та сепаратизму, умови та чинники реалізації права націй на самовизначення, причини негативного впливу сепаратизму на систему міжнародної безпеки (С. О'Брайен, П. Глоц, Л. Грінфельд, Б. О'Лірі, Х. Кон, Д. Міллер, Й. Тамір та ін.)². Однак феномен сепаратизму у сучасних міжнародних відносинах досі недостатньо вивчений, дослідження цієї теми фрагментарні і потребують глибшого аналізу.

Головна мета статті – дослідити проблеми, які викликають виникнення загрози національній цілісності держави та визначити заходи щодо їх усунення в майбутньому з урахуванням жорстоких реалій сучасної України.

Актуальність дослідження визначають складні етнополітичні процеси, перебіг яких диктує нові умови суспільного розвитку багатьох держав світу та небезпека проявів сепаратизму в сучасних міжнародних відносинах. Сепаратизм – одна з форм боротьби націй за створення власної державності, принаймні, за розширення повноважень у відносинах між «центром» і «периферією». Позатим сепаратизм усе частіше слугує інструментом тиску на політику тієї чи іншої держави, дестабілізуючи ситуацію³.

¹ Далявська, Т. П. (2013). *Міжнародні технології врегулювання проблем невизнаних держав Наукові праці. Політологія*. Київ, 76-81.

² Цебенко, О. (2017). Феномен сепаратизму у сучасних міжнародних відносинах. *Політичні науки*, 3 (1), 57.

³ Там само.

Будь-яке соціальне явище виникає на тлі певних обставин. І чим складнішим і серйознішим є для суспільства це явище, тим погляд на обставини, що його спричинили, має бути глибшим. Зростання насильства у повсякденному житті сучасного суспільства примушує звернутися до теоретичних і психологічних витоків тероризму, коріння якого сягає глибини століть.

На сьогодні нові підстави для штучного нагнітання сепаратистських настроїв у певних регіонах світу породжує розширення комунікативних можливостей у постіндустріальному світі¹.

Термін «сепаратизм» (від лат. *separatus* – окремий) – це рух за територіальне відокремлення частини держави з метою створення нового державного утворення або надання певній частині держави автономного статусу за національними, мовними, релігійними ознаками². Виникнення сепаратистського руху можливе за наявності двох умов: дискримінації етнічної спільноти з боку державної влади та формування активної політичної еліти, здатної очолити цей рух. На думку американської дослідниці Спенсер, яку вона висунула у своїй роботі «*Separatism: democracy and disintegration*», головний рушійний фактор, що спричиняє виникнення сепаратизму – національна ідентичність³.

Сьогодні у світі існує значна кількість сепаратистських рухів. Одним із найпроблемніших регіонів є пострадянський, на якому зосереджені такі проблемні регіони, як Чечня, Дагестан, Придністров'я, Гагаузія, Крим, Косово, Донбас, Нагірний Карабах, Абхазія, Південна Осетія. На Європейському континенті сепаратизм зосереджений у таких територіях, як Північна Ірландія, Країна Басків, Каталонія, Корсика, Фландрія і Валлонія, Фарерські острови, Північний Кіпр. На Близькому Сході проблеми із сепаратизмом виникають у Курдистані, Гірському Бадахшані в Таджикистані, пакистанській провінції Белуджистані, Південному Ємені, області Читтагонг у Бангладеші, на півночі Афганістану і на півдні Алжиру. Прикладами азійського сепаратизму є: індійські штати Джамму і Кашмір, Пенджаб, Наголенд, Ассам, північна Шрі-Ланка, області Карен і Шах в М'янмі (Бірма), південні Філіппіни, Східний Тимур і Ірман-Джая (західна частина Нової Гвінеї) у Індонезії, Тибет і Синьцзян (Уйгурістан) у Китаї. Сепаратистські рухи зосереджені в таких регіонах Африки, як Південний Судан, провінція Кабінда в Анголі, Північне Сомалі, Коморські острови, провінція Квазу-Наталь в ПАР, Руанда і Бурунді⁴.

Отже, вище наведено не повний перелік сепаратистських рухів у різних регіонах світу, наслідками яких є велика кількість людських втрат, фінансових ресурсів, руйнація цілих міст та сіл⁵.

Очевидно, що для виникнення сепаратизму необхідна низка умов, які створюють відповідне підґрунтя. Серед них можна виділити, зокрема, такі:

- неоднорідність населення країни (етнічна, релігійна та ін.);
- нерівномірність економічного, соціального, культурного, демографічного розвитку окремих регіонів;
- історичні чинники;
- невиважена політика центральної влади щодо етнічних меншин та конфесійних спільнот, яка погіршує їх становище або сприймається ними як така, що спрямована на позбавлення (порушення) їхніх прав та свобод;
- зовнішній вплив з боку зацікавлених держав, наявність зовнішніх союзників, які надають військову, політичну та інформаційну підтримку сепаратистам тощо⁶.

Отже, тероризм є складним соціо-політичним явищем, і сепаратизм можна вважати однією з його форм.

¹ Басараб, М. (2011). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Київ, 281.

² Бусел, В.Т. (ред.) (2003). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Ірпінь: Перун, 600.

³ Molina, F. (2010). The historical dynamics of ethnic conflicts: confrontational nationalisms, democracy and the Basques in contemporary Spain. *Nations and Nationalism*, 16 (2), 240-260.

DOI: <<https://doi.org/10.1111/j.1469-8129.2010.00413.x>>

⁴ Рахмайлов, В. В. (2013). Типологія та генеза сепаратизму в науковій літературі: до постановки проблеми. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 59-60, (303-310), 304.

⁵ Цебенко, О. (2017). Феномен сепаратизму у сучасних міжнародних відносинах. *Політичні науки*, 3 (1), 57.

⁶ Романюк, Н. І. (2014). Сепаратизм як суспільно-політичне явище сучасності. *Актуальні проблеми країнознавчої науки. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція* <<https://internationalconference2014.wordpress.com/2014/10/20/>>. (2022, червень, 21).

Які ж причини поширення тероризму у сучасному українському суспільстві? По-перше, відсутність високого рівня правової і політичної культур; по-друге, наявність ідеологічного вакууму, що склався в суспільній свідомості та заповнюється ідеологією націоналізму в широкому діапазоні – від спекуляцій на тему духовного відродження нації або народу до войовничого націоналістичного або етнічного екстремізму, що звертається до терористичних методів боротьби. По-третє, кризовий стан в економіці, що використовується деструктивними силами для зміни політичної еліти, політичного режиму і державного устрою.

Серед причин можливого виникнення тероризму в Україні визначають політичну нестабільність; існування конфліктів у релігійному середовищі; міжкланові конфлікти; міжетнічні та міжконфесійні конфлікти в окремих регіонах України, спрямовані на дискримінацію окремих етнічних груп, відстоювання прав етнічних меншин з боку їх радикальних представників і латентне втручання в ці конфлікти третіх країн, а також спробу змінити території компактного проживання деяких етнічних груп; незахищеність інформаційного простору України тощо¹.

До цього слід додати питання мови, яке підняли депутати Верховної ради після Євромайдану (про введення єдиної державної української мови), і яке було використано сепаратистами та екстремістами для розпалювання ворожнечі та початку терористичних дій на сході України. Крім того, підґрунтям для розвитку сепаратизму тут виявились високий рівень незадоволення умовами життя й підвищення рівня недовіри до влади.

Загалом антитерористична протидія у світі полягає в боротьбі з джерелами фінансування міжнародного тероризму. Спецслужби відстежують банківські рахунки осіб чи офшорних компаній, що підозрюються в причетності до фінансування терористичних угруповань. Якщо такі підозри підтверджуються, то згідно міжнародного права, банки накладають арешт на рахунки. Нажаль Україна фактично не застосовує такий міжнародний досвід стосовно осіб, які причетні до фінансування тероризму на Донбасі.

Явище, яке спостерігається сьогодні в Україні, можна визначити як «новий сепаратизм» чи «новий тероризм». Проводячи аналогію із терміном «гібридна війна», який також є сьогодні часто уживаним, можна, кваліфікувати це явище як «терористичний сепаратизм» й визначити останній як особливу форму «соціального мутуалізму». У природному середовищі цей термін являє собою певний різновид симбіозу, співіснування різних біологічних видів. Але на відміну від мутуалізму, симбіоз може бути і не вигідний одному з партнерів, наприклад, у випадку паразитизму.

Терористичний сепаратизм слід вважати також сьогодні впливовою технологією, що змінює свідомість громадян, агресивно впливає на формування їх ідентичності та прийняття ними важливих політичних рішень.

Факт утворення ДНР і ЛНР слід вважати технологією Росії з метою реалізації свого окупаційного плану, що вносить певні корективи у визначення цього феномену.

По-перше, тривалий терористичний сепаратизм в Україні використовується політиками для відволікання уваги громадян від обраного Євроінтеграційного курсу, прийняття низки непродуманих законів і млявого впровадження реформ.

По-друге, громадяни знаходяться в стані постійного стресу і страху, відповідно, готові підтримати будь-які рішення політиків, які обіцяють швидке розв'язання проблеми тероризму та військового конфлікту.

По-третє, він сприяє чіткій ідентифікації громадян і поділу населення на два табори: «своїх» та «чужих». Протистояння стає дедалі гострішим і позначається на поглибленні кризи в державі.

По-четверте, вказаний феномен сприяє розвитку військово-промислового комплексу і збагаченню певних олігархічних кіл: в тривалому перебігу військового конфлікту зацікавлених сторін досить багато, ще й з огляду на те, що бізнес в зоні проведення ООС продовжує працювати.

Варто детальніше зупинитися на таких особливостях терористичного сепаратизму, як використання потужних інформаційних технологій, зокрема, технологій інформаційної війни. Як правило, для тероризму характерний інформаційний резонанс після того, як відбудеться акт. Стосовно наявного українського варіанту тероризму, то відбувалась підготовка громадян через ЗМІ до утворення ДНР і ЛНР щодо федералізації країни, постійно демонструвались сфабриковані новини про українську владу та діяльність добровольців тощо. Незалежний медіаексперт Костянтин

¹ Зеленецький, В. С., Настюк, В. Я. (ред.) (2008). *Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України*. Харків: Право, 42.

фон Егерт наводить статистику: лише 18% росіян визнають, що федеральні канали у Росії сприяють ескалації конфлікту з Україною, а 80% впевнені у правдивості телевізійної картинки. Цей показник залишається стабільним багато років. Пропаганда поступово перетворює суспільство на аморфну масу, завжди готову до покори¹.

Громадську думку на сході України значною мірою формує саме російське телебачення. Чимало мешканців Донбасу радше дивитимуться новини з Казані та Рязані разом з російською версією українських подій, аніж новини місцевих ЗМІ.

Терористичний сепаратизм може стати тривалим конфліктом, який буде мляво протікати. Лише держава, яка може забезпечити авторитарний контроль над інформаційним простором на всій території конфлікту, перевагу військових мобільних підрозділів й інфраструктур доставки фінансів, солдат, зброї та боеприпасів, має шанс на перемогу. Мережеві дії терористів на території України в сукупності з підтримкою російських військ на кордоні постійно дозволятимуть продовжувати Росії постачання терористів, зброї та боеприпасів на українську територію. Допоки ми не контролюємо інформаційний простір на власній території сходу України, не можна розраховувати на підтримку з боку власного населення. А це означає, що можливе постійне підкріплення терористів з боку «зомбованого» населення².

Отже, тероризм в сучасній Україні можна визначити як терористичний сепаратизм через його мету, особливості та тривалість у часі. Він дедалі набуває масштабності й подолати його можна через оголошення воєнного стану та встановлення інформаційного контролю на всій території України. Одним з головних чинників у перемозі над терористичним сепаратизмом є формування позитивного зовнішнього іміджу України, зокрема, проведення реформ, спрямованих на Євроінтеграцію та демонстрація демократизації життя суспільства.

Проблема пошуку шляхів протидії різних видів тероризму й сепаратизму є міждисциплінарною, і, на наш погляд, потребує дослідження побудова ефективної наддержавної структури, здатної зупинити агресію будь-якої держави світу.

Наслідки тривалого впливу на суспільну свідомість жителів України радянської ідеології та пропаганди, несприятливої для національного розвитку мовно-культурної політики СРСР, безумовно, ускладнили для незалежної Української Держави задачу створення власного гуманітарного простору³.

На думку М. Рябчука, радянська ідеологія та пропаганда, серед іншого, переслідували також мету недопущення формування загальноукраїнської ідентичності, штучно нав'язуючи ідею роз'єднаності Східної та Західної України навіть після того, як всі етнічні українські землі опинились в межах УРСР. Ще у 2011 році він зазначав, що жителі Центральної України почувають більшу соціальну дистанцію між собою і західними українцями, ніж між собою та росіянами. А жителі Півдня і Сходу вважали не лише «западенців», а й жителів Центральної України більш чужими собі, ніж росіяни і навіть білоруси⁴.

Частково це пояснюється також особливостями етнічного складу населення регіонів України. Трудова міграція в Донецьку та Луганську області у період індустріалізації СРСР (2-а половина 20-х і 30-і роки), а також особливості заселення Криму після Другої світової війни призвели до істотного збільшення у складі їх населення відсотка росіян. Так, за даними перепису 2001 року в Автономній Республіці Крим 58 % населення склали етнічні росіяни, 97 24 % – українці. 78,75 % населення півострову вважало рідною мовою російську, 9,51 % – українську⁵.

Як свідчить історичний досвід, прихильники сепаратизму для досягнення своїх цілей можуть вдаватися як до ненасильницьких дій, так і застосовувати збройні форми і способи боротьби.

¹ Гладка, К. (2014). Інформаційна війна за Схід: час боронитися. *Український Тиждень* <<https://tyzhden.ua/Columns/50/114335>>. (2022, червень, 21).

² Національний інститут стратегічних досліджень (2016). Міжнародний досвід боротьби з сепаратизмом: висновки для України. *Аналітична доповідь*, 12. Київ.

³ Там само.

⁴ Рябчук, М. Ю. (2011). «Сяк-так, абияк»: двадцять років посткомуністичної трансформації в Україні. *Україна. Процеси націотворення*. Київ: К.І.С., 381-396.

⁵ Всеукраїнський перепис населення (2001). *Національний склад населення, мовні ознаки, громадянство*. Розподіл населення за національністю та рідною мовою <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/>. (2022, червень, 21).

Відповідно до цього методи, що застосовуються державами для збереження територіальної цілісності, можна умовно поділити на два основні типи: ненасильницькі та насильницькі (силові або репресивні).

Міжнародний досвід з протидії сепаратизму засвідчує, що з часом (або з моменту відмови прихильників сепаратизму від збройної боротьби) військово-силові репресивні методи поступаються несиловим компромісним заходам, за допомогою яких досягалась можливість управляти та позитивно впливати на дезінтеграційні процеси. Проте у разі виникнення загрози державності практично всі країни, у т.ч. демократичні, не виключають можливості застосування силових заходів. Очевидно також, що успіх у протидії сепаратизму багато в чому залежить від ефективності превентивних заходів, зокрема спрямованих на недопущення формування сепаратистських збройних груп, та спроможності держави вибудовувати адекватну внутрішню та зовнішню політику.

При цьому під час вирішення проблем сепаратизму, особливо на початковому та завершальному етапах, необхідно максимально прагнути до застосування ненасильницьких політичних методів, інтенсифікувати інформаційну політику в проблемних регіонах, роз'яснюючи переваги стабільної територіальної цілісності країни, а також недоліки або неможливість відокремлення та утворення нової країни, особливо коли такі дії суперечать законодавству.

Методи і способи боротьби із сепаратизмом, ефективність яких підтверджується лише з певним або навіть мінімальним ступенем ймовірності або хоча й очевидна, але не була доведена дослідниками через брак прикладів:

1. Вирішення нагальних місцевих проблем та демократизація (розвиток демократії в країні, де відбувається конфлікт). Як засвідчує світовий досвід, вирішення низки проблем, які спричинили конфлікт або були приводом до нього, і задоволення законних вимог місцевого населення підвищують легітимність уряду і мають сприяти умиротворенню.

2. Амністування учасників конфлікту, які складають зброю і припиняють боротьбу, створення системи заохочень та винагород для тих, хто співпрацює з урядом. Цей підхід хоча і не забезпечує перемогу, дає змогу послабити бойовиків і прискорити завершення конфлікту.

3. Використання національних (місцевих) кадрів силових структур у боротьбі з бойовиками. Ця рекомендація ґрунтується на припущенні, що основні проурядові сили можуть сприйматися місцевим населенням як такі, що до певної міри відрізняються в культурному чи іншому плані. Це застереження стосується і практики залучення міжнародних контингентів або особового складу іноземних сил до боротьби з бойовиками.

4. Розуміння та врахування культурних особливостей місцевого населення під час організації боротьби з бойовиками. Актуальність такого підходу зростає, коли існують культурні відмінності між основними проурядовими силами та населенням у зоні конфлікту. Крім того, в інформаційну добу певні помилки проурядових сил можуть набути всесвітнього розголосу за кілька хвилин і бути використані у пропагандистській війні для формування відповідної світової суспільної думки¹.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства під сепаратизмом розуміють політику і практику відокремлення, відділення частини території (сецесії) держави з метою створення суверенної держави, дезінтеграцію країни, перехід до складу іншої держави (іредентизм) чи набуття статусу дуже широкої автономії. Зрозуміло, коли йдеться про відокремлення або відділення частини території України, це повинно розглядатися нами як загроза державному суверенітету і територіальній цілісності України.

Під політичним сепаратизмом розглядають певний різновид існуючої в суспільстві та суспільно-політичній площині певної політичної опозиції. Важливо, що метою такої опозиції є відокремлення частини території держави для створення нового (приєднання до вже існуючого) державного утворення або для надання певній частині держави автономії. Необхідно зауважити, що політичний сепаратизм притаманний політичним відносинам, які виникають на внутрішньодержавному рівні. Крім того, тільки політичний сепаратизм своїм наслідком передбачає територіальне відокремлення від існуючої країни певної території як єдиний спосіб вирішення політичної проблеми в суспільстві.

Наслідками діяльності сепаратистських рухів для гуманітарної безпеки України стала втрата ресурсів та необхідної інфраструктури для захисту і підтримання національного гуманітарного

¹ Копотун, І. М. (2017). Ефективність застосування окремих методів протидії сепаратизму. *Право і суспільство*, 5 (208-211), 210.

простору на частині територій, існування перешкод для захисту від інформаційного впливу супротивника жителів окупованих районів, поглиблення протиріч і суперечностей в українському суспільстві, радикалізація певної його частини, створення умов для маніпулювання патріотизмом та національною ідеєю, активізація діяльності популістських антивоєнних проросійських рухів тощо. Наприклад, як пише *Washington Post*, Росія воруге не лише українське зерно і метал, а також захопила території, багаті корисними копалинами. Серед них – титанова і залізна руда, родовища невикористаного літію та великі поклади вугілля. У сукупності вони коштують десятки триліонів доларів. Раніше це було основою української економіки¹.

Разом з тим, загроза суверенітету і майбутньому існуванню України є мотивуючим фактором для вдосконалення системи гуманітарної безпеки та реформування гуманітарної політики для консолідації суспільства, вироблення загальноукраїнської ідентичності, цінностей та формування політичної нації. Заклики до сепаратизму можуть призвести на лаву підсудних. Так, стаття 109 Кримінального кодексу України встановлює кримінальну відповідальність за дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, публічні заклики до таких дій тощо. Стаття 110 Кодексу передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, у тому числі, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або за попередньою змовою групою осіб та ін.

Верховною Радою України прийнято зміни до зазначених статей Кримінального кодексу України. Тепер за скоєння зазначених дій при обтяжуючих обставинах передбачена відповідальність за ст. 109 до 10 років позбавлення волі, а за ст. 110 Кримінального кодексу України від 5 до 10 років позбавлення волі. Крім того, мінімальний строк позбавлення волі у якості покарання за державну зраду підвищений з 10 до 12 років, за диверсію – з 8 до 10 років, шпигунство – з 8 до 10 років. Також у Кримінальний кодекс вводиться стаття про «перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань». Згідно з нею, перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань в особливий період карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років. Такі ж дії, що призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків каратимуться позбавленням волі на строк від 8 до 15 років².

Отже, сепаратистські процеси є негативними для Української Держави в цілому: порушується механізм функціонування політичної системи, падає легітимність центральної влади, загальнодержавна політика переживає кризу. Сепаратизм, створюючи загрозу державному суверенітету, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж тощо.

References:

1. Molina, F. (2010). The historical dynamics of ethnic conflicts: confrontational nationalisms, democracy and the Basques in contemporary Spain. *Nations and Nationalism*, 16 (2), 240-260. DOI: <<https://doi.org/10.1111/j.1469-8129.2010.00413.x>>.
2. The Washington Post (2022). Rossiya voruyet u Ukrainy prirodnyye resursy na desyatki trillionov dollarov [Russia steals tens of trillions of dollars worth of natural resources from Ukraine]. *Censor.Net* <<https://censor.net/ru/n3360796>>. (2022, June, 21). [in Russian].
3. Basarab, M. (2011). *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa* [Scientific notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies named after I. F. Kuras]. Kyiv: NAN Ukrainyiny. [in Ukrainian].
4. Busel, V.T. (ed.) (2003). *Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin: Perun. [in Ukrainian].
5. Vseukrayinskyy perepys naseleennya [All-Ukrainian population census] (2001). *Natsionalnyy sklad naseleennya, movni oznaky, hromadyanstvo. Rozpodil naseleennya za natsionalnisty ta ridnoyu movoyu* [National composition of the population, language features, citizenship. Population distribution by nationality and native language] <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/>. (2022, June, 21). [in Ukrainian].

¹ The Washington Post (2022). Россия ворует у Украины природные ресурсы на десятки триллионов долларов. *Censor.Net* <<https://censor.net/ru/n3360796>>. (2022, червень, 21).

² Заклики до сепаратизму можуть призвести на лаву підсудних. Див.: *Кримінальний Кодекс України, 2001*, ст. 109 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=109#w1_1>. (2022, червень, 21).

6. Hladka, K. (2014). Informatsiyna viyna za Skhid: chas boronytysya [Information war for the East: time to defend]. *Ukrayinskyy Tyzhden* [Ukrainian Week] <<https://tyzhden.ua/Columns/50/114335>>. (2022, June, 21). [in Ukrainian].
7. Dalyavska, T. P. (2013). *Mizhnarodni tekhnolohiyi vrehulyvannya problem nevyznanykh derzhav Naukovi pratsi. Politolohiya* [International technologies for solving the problems of unrecognized states Scientific works. Politology]. Kyiv, 76-81. [in Ukrainian].
8. *Kryyminalnyy Kodeks Ukrayiny, 2001* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Criminal Code of Ukraine, 2001, Art. 109 (Supreme Council of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=109#w1_1>. (2022, June, 21). [in Ukrainian].
9. Zelenetsky, V. S., Nastuyuk, V. Ya. (eds.) (2008). *Problemy systematyzatsiyi ta kompleksnoho rozvytku antyterrorystychnoho zakonodavstva Ukrayiny* [Problems of systematization and comprehensive development of anti-terrorist legislation of Ukraine]. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
10. Kopotun, I. M. (2017). Efektyvnist zastosuvannya okremykh metodiv protydyi separatyzmu [The effectiveness of the application of certain methods of countering separatism]. *Pravo i suspilstvo* [Law and society], 5, 208-211. [in Ukrainian].
11. Natsionalnyy instytut stratehichnykh doslidzhen [National Institute for Strategic Studies] (2016). *Mizhnarodnyy dosvid borotby z separatyzmom: vysnovky dlya Ukrayiny. Analychna dopovid* [International experience of fighting separatism: conclusions for Ukraine. Analytical report]. Kyiv. [in Ukrainian].
12. Rakhmailov, V. V. (2013). Typolohiya ta heneza separatyzmu v naukoviy literaturi: do postanovky problemy [Typology and genesis of separatism in scientific literature: before the statement of the problem]. *Sotsialni tekhnolohiyi: aktualni problemy teorii ta praktyky* [Social technologies: current problems of theory and practice], 59-60, 303-310. [in Ukrainian].
13. Romanyuk, N. I. (2014). Separatyzm yak suspilno-politychne yavyshe suchasnosti [Separatism as a socio-political phenomenon of modern times]. *Aktualni problemy krayinoznavchoyi nauky. Mizhnarodna naukovo-praktychna Internet-konferentsiya* [Actual problems of country studies. International scientific and practical Internet conference] <<https://internationalconference2014.wordpress.com/2014/10/20>>. (2022, June, 21). [in Ukrainian].
14. Ryabchuk, M. Yu. (2011). «Syak-tak, abyyak»: dvadtsyat rokiv postkomunistychnoyi transformatsiyi v Ukrayini. *Ukrayina. Protsesy natsiotvorennya* ["One way or another": twenty years of post-communist transformation in Ukraine. Ukraine. Processes of nation building]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
15. Tsebenko, O. (2017). Fenomen separatyzmu u suchasnykh mizhnarodnykh vidnosynakh [The phenomenon of separatism in modern international relations]. *Politychni nauky* [Political sciences], 3 (1), 57. [in Ukrainian].